

Govor visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU, Miroslava Lajčáka, pred Stalnim vijećem OSCE-a

<?xml:namespace prefix = o ns = "urn:schemas-microsoft-com:office:office" />

Ekselencije, kolege, dame i gospodo,

U oktobru prošle godine predočio sam vam iskren i ozbiljan izvještaj o tome gdje se nalazimo u Bosni i Hercegovini, ali i gdje namjeravamo ići. Danas, sedam mjeseci kasnije, u prilici sam da vam dam pozitivniji izvještaj o napretku koji je ova zemlja postigla na putu ka svojoj krajnjoj destinaciji, a to je samoodrživi mir zasnovan na funkcionalnoj državnosti i euroatlantskim integracijama. Ipak, to nije cijela slika i potrudicu se da danas budem jednako iskren.

Od prošle jeseni, BiH je postigla značajan napredak. Političko okruženje se stabilizovalo nakon krize u državnoj vlasti koja je uslijedila poslije mojih poteza čiji je cilj bio da odlučivanje na državnom nivou postane efikasnije i manje podložno bojkotima. Vijeće ministara sastaje se redovno, a Parlamentarna skupština razmatra i donosi zakone, iako to i dalje ide sporije no što je Bosni i Hercegovini potrebno.

Bez obzira na to, nedavno smo bili svjedoci velikih pomaka na evropskom putu ove zemlje. Zahvaljujući političkoj deklaraciji i akcionom planu za reformu policije, koje su dogovorili lideri vodeće koalicije u oktobru i novembru, BiH je 4. decembra uspjela parafirati Sporazum o stabilizaciji

i pridruživanju (SSP) sa EU.

Nakon četiri mjeseca intenzivne političke debate i posredovanja međunarodne zajednice, potrebna regulativa o reformi policije usvojena je sredinom aprila, što će Bosni i Hercegovini omogućiti potpisivanje Sporazuma u Luxembourgu 16. juna.

Kao što znate, prošle sedmice u Briselu, Evropska unija je otvorila dijalog o liberalizaciji viznog režima prema Bosni i Hercegovini. Obavezne vize su najvidljivija mjera koju građani BiH preziru jer im donosi drugorazredni status u Evropi.

Napredak je postignut i u drugim oblastima. Zajedno sa nekim drugim članovima međunarodne zajednice, prije nekoliko sedmica smo pomogli domaćim organima da usvoje izmjene i dopune Izbornog zakona BiH kojim je omogućeno svima koji su prije rata živjeli u Srebrenici da se registruju za glasanje u ovoj opštini bez obzira na to gdje sada žive. To je bilo značajno postignuće i u suštinskom smislu, ali i zbog činjenice da je postignuta puna saglasnost o tako osjetljivom pitanju. To je primjer političke zrelosti kakvih nam treba puno više – ne samo kada je u pitanju Srebrenica nego svi politički izazovi sa kojima će se ova zemlja suočavati.

Na sastanku održanom krajem februara, Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira jednoglasno se složio o strategiji za tranziciju OHR-a u Ured specijalnog predstavnika EU koja je zasnovana na ispunjavanju uvjeta. Umjesto tačnog datuma za zatvaranje OHR-a, kao što je ranije bio slučaj, Vijeće je ovaj put utvrdilo pet jasnih ali ostvarivih ciljeva kojima se jača država, te dva opšta uvjeta koja se moraju ispuniti, što bi trebalo dovesti do toga da se domaći političari fokusiraju na postizanje traženih rezultata. Mislim da vas je nedavno ambasador Davidson detaljno informisao o tome. Već vidimo neke pomake ka postizanju ovih ciljeva; dok je jedan od uvjeta – potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju – pred samim ispunjenjem.

Ovo su stvarni uspjesi. Ali još uvijek postoje mnogi problemi, neki od njih suštinske prirode, koji i dalje sputavaju Bosnu i Hercegovinu. Oni predstavljaju korijen političke blokade koja prevladava još od neuspjelog

pokušaja usvajanja skromnog paketa ustavnih reformi u aprilu 2006. godine. Tamo gdje napredak jeste ostvaren, to je učinjeno uz dosta teškog rada i truda, što je zahtijevalo nesrazmjerno veliki angažman međunarodne zajednice.

Suštinski problem leži u činjenici da svaki od konstitutivnih naroda ove zemlje još uvijek ima veoma različita viđenja prošlosti, sadašnjeg statusa i buduće ustavne strukture ove zemlje. Govorio sam o tome u svome obraćanju u oktobru prošle godine. Nažalost, ništa se nije promijenilo: svaki konstitutivni narod još uvijek ima različito viđenje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti Bosne i Hercegovine.

U velikoj mjeri, problemi BiH potiču iz izuzetno jakog i upornog osjećaja nesigurnosti u svakoj od zajednica. To je istovremeno naslijeđe rata i starog jugoslavenskog sistema, u kome je svaki narod imao "svoju" republiku, odnosno autonomnu pokrajinu – osim, naravno, građana višenacionalne BiH. Sada, u nezavisnoj Bosni i Hercegovini, čini se da svi žele imati vlastitu jedinicu, ako ne i državu. Niko ne želi biti manjina. Kao rezultat toga, veliki broj građana još uvijek samo toleriše – umjesto da prihvati – ideju i činjenicu bosanskohercegovačke državnosti.

Od 1995. godine, međunarodna zajednica je ustrajno i domišljato ulagala napore kako bi Bosnu i Hercegovinu pretvorila u funkcionalnu državu koja može zadovoljiti potrebe svojih građana, čak i kada ti isti građani možda imaju različita mišljenja o tome kako bi država trebala izgledati. Ali nacionalizam i dalje osvaja najviše glasova. I velika većina bosanskohercegovačkih političara i dalje posmatraju gotovo svako pitanje kroz prizmu nacionalizma. Nacionalizam dakle koriste sve strane i u svakoj prilici kako bi mobilizirale i homogenizirale svoje biračko tijelo. Ali, nacionalizam se koristi i kako bi se sakrila jednostavna činjenica da političari redovno ne uspijevaju, a često čak i ne pokušavaju, ispuniti obećanja i donijeti konkretne rezultate građanima.

Kao rezultat, naponi koje zemlja ulaže da okonča poslijeratni oporavak i krene u narednu fazu razvoja – put u Evropu – su već predugo blokirani. Česta paraliza države, uzrokovana konkurentnim nacionalističkim programima, čini Bosnu i Hercegovinu drugačijom od svih ostalih zemalja u

regionu.

Dinamika konfrontacijske politike na domaćoj sceni te podložnost događajima u susjednim zemljama otežavaju napredak u BiH. Ipak, na sreću, ne čine ga nemogućim. Činjenica je da poticaj eventualnog članstva u Evropskoj uniji, zajedno sa ogromnim sredstvima koja prate integraciju, sve više doprinose rješavanju mnogih izazova uzrokovanih historijskim naslijeđem i multietničkom stvarnošću ove zemlje.

Osnovni cilj našeg budućeg angažmana će biti da osiguramo da integracija u EU bude prvi prioritet političkog programa te glavni pokretač koji će voditi zemlju ka sve jačem ujedinjenju, kompetentnosti i reformama.

Kako je tokom proteklih nekoliko godina smanjivan opseg i aktivnosti Ureda visokog predstavnika (OHR), tako su se širili opseg i kapaciteti, kao i vidljivost Ureda specijalnog predstavnika EU (EUSR). Ovo nije slučajnost. Integracija u EU tiče se temeljnih te još uvijek neriješenih pitanja državnosti BiH. EUSR je stoga prirodni nasljednik OHR-a kao glavnog koordinatora međunarodnog angažmana u Bosni i Hercegovini, kada dođe pravi trenutak za tranziciju.

Međutim, to ne znači da će druge međunarodne agencije, prije svega još uvijek veoma velika Misija OSCE-a u BiH, postati suvišne. Naime, bez OHR-a i takozvanih bonskih ovlasti, u početku će postojati još veća potreba da druge međunarodne organizacije ostanu snažne, usredsređene na svoje zadatke te da popune određene praznine. Građani BiH u svakom slučaju moraju biti uvjereni da tranzicija OHR-a ne znači da ih cijela međunarodna zajednica napušta.

Misija OSCE-a, naravno, ne može raditi posao Evropske unije, ali i dalje su od suštinskog značaja njene dejtonske odgovornosti za Aneks 1B i koordinacija u pitanjima sigurnosti, kao i naponi na unapređenju kvalitetnog općinskog upravljanja, demokratskog nadzora i obrazovne reforme. Budući da je diskriminacija i dalje veoma rasprostranjena u obrazovnom sistemu u BiH, biće važno da OSCE svoje buduće aktivnosti u oblasti obrazovanja usmjeri na eliminaciju svih oblika diskriminacije iz škola i univerziteta u BiH te na razvijanje pristupa obrazovanju kao temeljnom ljudskom pravu. Bio sam donekle iznenađen pažnjom koju je

obrazovanje dobilo u većini debata u okviru informativne kampanje o EU koju je moj ured organizovao širom Bosne i Hercegovine. U svim mjestima koja sam posjetio mladi ljudi su veoma strastveni i rječiti u zahtijevanju ravnopravnog pristupa i standarda, boljeg kvaliteta i ukidanja svih oblika diskriminacije u obrazovanju. U potpunosti se slažem sa njima da je inkluzivan i moderan obrazovni sistem apsolutni preduslov za uspješnu unutrašnju reintegraciju BiH i uspješnu vanjsku integraciju u EU. S obzirom da je to protivno svim standardima ljudskih prava, svi oblici diskriminacije trebaju biti eliminisani iz obrazovnog sistema u BiH prije nego što zemlja postane članica EU. A tu mislim na segregaciju koja postoji u obliku "dvije škole pod jednim krovom" ili na asimilaciju koja prevladava u drugim područjima u BiH gdje nastavni plan i program većine prevladava nad manjinskim zajednicama. U Srebrenici, na primjer, bošnjački đaci rade po srpskom nastavnom planu i programu u osnovnim i srednjim školama.

OSCE također treba zadržati fokus na dešavanjima u sektoru pravosuđa, prateći suđenja u predmetima ratnih zločina te promoviranju ljudskih prava, a sve to će dopuniti vlastita nastojanja i napore koje BiH ulaže u procesu evroatlantskih integracija.

Nedavni primjeri, kao što su intervencija generalnog sekretara OSCE-a zbog predloženih izmjena i dopuna entitetskog zakona o lokalnoj samoupravi u Republici Srpskoj, kojima bi se ukinuo direktan izbor načelnika te posjeta predstavnika za slobodu medija u vrijeme kada su politički pritisci na štampu, emitere i nezavisne regulatore bili udarna vijest – pokazuju mogućnosti da se međunarodne agencije uzajamno dopunjuju u svome radu. Mediji u Bosni i Hercegovini su jednako podijeljeni kao i obrazovni sektor. Pozivam OSCE da nastavi sa svojim angažmanom, da ostane prisutan i podigne glas kada se radi o ovom pitanju.

I konačno, kao što ste i prije čuli, činjenica da vaša misija i dalje ima veliko prisustvo na terenu, omogućava joj da služi kao oči i uši drugih međunarodnih agencija koje su smanjile broj uposlenih – uključujući i OHR! Poput Snaga EU (EUFOR) i Policijske misije EU (EUPM), njeno prisustvo širom zemlje također doprinosi održavanju sigurnog okruženja.

Kao što sam ranije spomenuo u mom govoru, od februara je ostvaren izvjestan napredak u pogledu ispunjenja ciljeva za tranziciju OHR-a u Ured specijalnog predstavnika EU, ali isti i dalje ostaju veliki izazov, naročito tokom izborne godine kada zemlja isto tako ulazi u krajnje zahtjevnu fazu da ostvari uspjeh u pogledu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, privremenog sporazuma koji će uslijediti te šanse koju je ponudio Brisel za konačno ukidanje viza. Rad na svemu ovome istovremeno će zahtijevati određen stepen političkog dogovora, praktične primjene, intenzivnog rada i dobre prosudbe od strane domaćih organa vlasti što će ih podvrgnuti testu do krajnjih granica. Ali to će isto tako zahtijevati mnogo toga u smislu određivanja fokusa, prioriteta, poticaja i savjeta i na strani međunarodne zajednice.

Moje lično čvrsto uvjerenje jeste da je najbolja garancija mira, sigurnosti, prosperiteta i državnosti Bosne i Hercegovine nastavljjanje napretka na putu ka Evropi. I što je još važnije, to je isto ono u šta vjeruju građani BiH. Kako bih pomogao da se potakne i održi njihova vjera, ja, na primjer, nastojim da budem daleko aktivniji u svom kapacitetu specijalnog predstavnika EU od mojih prethodnika. Komesar za proširenje Ollie Rehn, visoki predstavnik Javier Solana i Predsjedništva EU, jedno za drugim, također su učinili sve što je moguće kako bi pomogli da «EU perspektiva» Bosne i Hercegovine postane stvarna.

Ali ukoliko se želi da «suptilna moć» evropskih integracija zamijeni «čvrstu moć» Daytonu i OHR-a sa izvršnim ovlastima, građani, političari i institucije BiH će morati ozbiljno da rade: kako da OHR učine suvišnim tako i da sebe učine spremnim za pristupanje EU.

Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira će donijeti početnu ocjenu o napretku koji su isti ostvarili od februara kada se ponovo sastane krajem ovog mjeseca. Potpuniju ocjenu će biti moguće donijeti kada se Vijeće za implementaciju mira sastane opet u jesen, do kada će, nadam se, organi vlasti BiH ostvariti značajan napredak u ispunjenju pet ciljeva i dva uslova.

Prestanak rada Ureda visokog predstavnika će potvrditi uspjeh Daytonskog

mirovnog sporazuma. Ali to se može desiti samo ako i kada ovi uslovi budu ispunjeni. Kao što sam naglasio, ispunjavanje tih uslova neće biti lako. Niti oni, kada budu ispunjeni, garantuju kontinuirani uspjeh zemlje. Dodatni uslov jeste, i uvijek će biti, mobilizacija političke volje od svih strana: volje da se zajedno radi na oblastima od zajedničkog interesa, volje da se traže rješenja, a ne sukobi, i volje da se krene naprijed, a ne da se gleda unazad.

A okretanje ka budućnosti znači okretanje ka pridruživanju Evropskoj uniji, jer za ovu zemlju ne postoji alternativno političko rješenje. Ovdje Evropska unija treba biti pragmatična, djelovati korak po korak i pojasniti bh. liderima što je potrebno učiniti tokom svake etape ovog procesa. Mjerila ne smiju biti ni previsoka ni preniska. Bosna i Hercegovina ne može biti pozvana u EU bez opravdanog osnova, ali ne smije biti ni napuštena i prepuštena sama sebi. Smatram da sve organizacije koje nemaju nacionalni predznak, a imaju mandat za provođenje mira i sigurnosti, trebaju biti zainteresirane za pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i, gdje je to moguće, pomoći taj proces.

Međutim, interno gledano, Bosna i Hercegovina će se morati suočiti sa svojom bolnom prošlošću i rješavati strukturalne prepreke koje još uvijek blokiraju njen put ka Evropi.

Da bi se priključila Evropskoj uniji, Bosna i Hercegovina mora svoj ustavni okvir uskladiti s administrativnim i političkim uslovima EU. To ne znači nepriznavanje dejtonskog modela, nego znači da diskriminacijske odredbe dejtonskog Ustava moraju biti izmijenjene. Nažalost, neuspjeh da se tokom 2006. godine donese niz ustavnih amandmana za posljedicu je imao zaoštravanje stavova. Očekivanja su sada veća, prijedlozi sve više kontradiktorni, a stvarni dijalog je sve rjeđi.

Uprkos tome, stabilan napredak ka članstvu u EU može i trebao bi podstaknuti spremnost za postizanje kompromisa koja se danas ne viđa tako često. Zapravo, smatram da će politički lideri BiH u dogledno vrijeme biti u stanju da postignu dogovor o onim ustavnim promjenama koje su sasvim jasno i očigledno potrebne kako bi se osiguralo članstvo u EU. Zašto? Zato što više od 70% njihovog izbornog tijela želi pridruživanje EU i što očekuje od svojih lidera da ih povedu u Evropu i da to učine što

prije. Politički lideri možda nisu spremni da jedni drugima izađu u susret, ali će se naći pod pritiskom građana da postignu dogovore koji su usklađeni sa zahtjevima i uslovima potrebnim za članstvo u Evropskoj uniji.

To je put koji vodi naprijed.

Hvala.